

“Mariñeiro da Lanzada”. Un emblemático poema dun autor moi esquecido: Luís Rodríguez Seoane

Por: Emilio Xosé Ínsua

Mergullarse na produción literaria galega do século XIX, sobre todo naquela fracción habitualmente menos (re) coñecida, resulta un exercicio grato, interesante e cheo de sorpresas. Esta reflexión é especialmente válida cando o que nos agarda na lectura deses textos normalmente esquecidos conecta con intereses inmediatos que nun instante dado nos poidan ocupar. Así acontece co texto que hoxe suscita este noso artigo e que confeccionamos con moito pracer para unha revista, *Aunios*, que está afrontando as súas derradeiras travesías despois de ter rendido un servizo divulgativo e cultural verdadeiramente impagábel, que moito agradecemos na parte que nos toca. Beizóns!

Retrato ao óleo de Luís Rodríguez Seoane. Consello da Cultura Galega

Asinada ao parecer en Santiago en 1898 (cousa ben discutíbel, como veremos), publicada no primeiro número do semanario pontevedrés *El Obrero* (7 de marzo de 1898) e reproducida por Euxenio Carré Aldao na súa monografía *Literatura gallega* (Barcelona, 1911, pp. 265-267), a composición “Mariñeiro da Lanzada”, do escritor pontevedrés Luís Rodríguez Seoane (8 de abril de 1836- 12 de agosto de 1902), debe figurar por dereito propio en calquera escolma poética vinculada ás paisaxes da nosa comarca e á realidade da vida, o traballo e as traxedias da nosa xente mariñeira.

Composta en estrofas de arte menor, con cinco versos octosílabos e rima consonántica, ten como protagonista un mariñeiro castigado pola desgraza que ansía descansar a súa mágoa no mesmo leito mariño en que repou-san os seus propios fillos, mortos durante un naufraxio na praia da Lanzada do que el logrou, non obstante, zafar. A trágica figura deste mariñeiro, que fita obsesivamente o mar e dialoga coas ondas, fainos pensar rapidamente nas protagonistas femininas dalgúns dos poemas máis tristes de Rosalía de Castro, que sentían tamén a chamada do inmenso azul para emprenderen o camiño que nunca se desanda (como fixo a poeta arxentina Alfonsina Storni)

ou no vello do poema de Curros Enríquez que lle relataba as súas coitas familiares, sociais e económicas a un sapo que por todo consolo só lle repuña un triste e reiterativo “cro, cro”.

Nalgúns versos do poema de Rodríguez Seoane, ademais, fanse explícitas moitas outras circunstancias propias do xeito de vivir e da situación social das clases humildes da Galiza decimonónica: os cariños e coidados insubstituíbeis da nai, o contacto coa natureza como forma de aprendizaxe e gozo na infancia, a iniciación moi temperán ao traballo dos fillos da clase mariñeira, a inxusta e inoportuna obrigatoriedade do servizo militar, o total desamparo na desgraza e na vellez... Presidindo o conxunto aparece, ademais, unha temática incómoda e conflitiva, a da pulsión suicida, que desde a publicación do *Werther* do alemán Goethe a finais do s. XVIII viña provocando as iras da ortodoxia relixiosa da época, que teimaba en negar sepultura sagrada a quen decidía privarse da propia vida e que lanzaba anatemas contra aqueles a quen Rosalía se refería nos seus poemas, con actitude empática e misericorde, como “os tristes”, expresión baixo a que cabe hoxe advertir todo un abano de doenzas de tipo psíquico, como a depresión e outras.

O conxunto de motivos temáticos presentes no poema, a empatía coas clases desfavorecidas que se manifesta nel e as audacias ideolóxicas ao formular cuestións como o suicidio, a crítica ao servizo militar ou o total desamparo a que se condenaba a vellez mariñeira fannos pensar que a data de composición deste poema por parte de Luís Rodríguez Seoane dificilmente cadra coa anotada por Carré Aldao, 1898, pois non a atopamos coherente co status social e

Fotografía de Luís Rodríguez Seoane, reproducida na revista Galicia Moderna, 1898

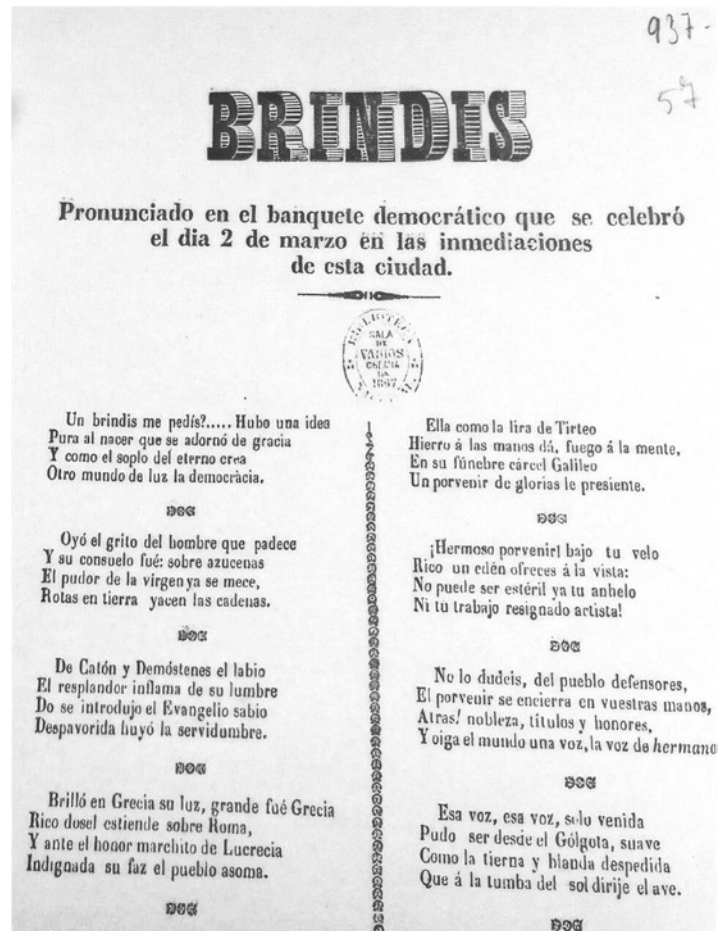
co pensamento político-social do autor nesa altura, xa claramente conservador despois dunha remota época xuvenil de rebeldía e progresismo moi manifestos. Por contra, lendo o texto do poema que leu nos brindes do banquete de Conxo, o 2 de marzo de 1856, en que enxalza a democracia fronte ao fanatismo e predica unha irmandade do xénero humano presidida polo exemplo do cristianismo primitivo (posición moi en boga naquel momento entre a mocidade universitaria compostelá pola lectura das obras do pensador francés Alphonse de Lamartine), damos en pensar que “Mariñeiro da Lanzada” corresponde moito mellor con esa época de mocidade de Rodríguez Seoane, caracterizada polo ardor liberal e pola identificación cordial cos penares e coas ansias de redención dos máis humildes.

MAIS QUEN ERA O AUTOR DE “MARIÑEIRO DA LANZADA”?

Luís Rodríguez Seoane, médico de profesión e decano da propia Facultade de Medicina compostelá, foi tamén destacado político ata o final dos seus días, participando na *revolución setembrina* en 1868 e exercendo posteriormente varias veces como deputado polos distritos de Pontevedra (1869-1871), Pontecaldelas (1871-1872) e A Caniza (1881-1884) e como senador por Pontevedra (1886-1887) e A Coruña (1899-1900). Integrado nunha das dúas faccións do *turnismo* típico da Restauración, a liberal, afecto á figura de Eugenio Montero Ríos (con quen, non obstante, rompería en 1891, para abrazar a partir de 1897 a facción silvelista do Partido Conservador) e decote obediente á monarquía, chegou mesmo a ostentar a condición de gobernador civil de Cáceres (1871) e de Oviedo (1888). O seu fillo, Luís Rodríguez de Viguri (1881-1945), herdou del esa vocación política, afecto á facción do Partido Conservador que encabezaba Augusto González Besada e, tras ser ministro na *Dictablanda*, chegou a concorrer nas eleccións de febreiro de 1936 pola provincia de Lugo dentro da candidatura do moi reaccionario Partido Agrario Español.

Desde moi novo, Luís Rodríguez Seoane sentiu a vocación literaria. Xunto co seu irmán José (1839-1860) e con Francisco Fernández Anciles (1810-1880), promoveu na Pontevedra de 1854 o periódico semanal *El País*, no que chegou a publicar como folletín unha lenda en verso titulada “Las palomas misteriosas”. Participou máis tarde como redactor e colaborador de *La Perseverancia* (xornal no que deu a coñecer un soneto dedicado a Italia, amosándose favorábel ao seu proceso de unificación), de *El Progreso* (xornal no que publicou como folletín una crónica da viaxe oceánica dos navegantes pontevedreses Bartolomé e Gonzalo de Nodal) e de *El Buscapié*.

Na Compostela dos seus anos universitarios coincidiu e amigou con figuras como Eduardo Pondal (1835-1917) e Aurelio Aguirre (1833-1858), con quen compartiu a célebre ocasión do Banquete de Conxo (1856), xa antes aludida. O de Ponteceso chegou a lle dedicar nas páxina do xornal progresista vigués *La Oliva*, en 1857, un poema en castelán titulado “Epístola” con esta elocuente dedicatoria: “A mi especial y predilecto amigo Luís Rodríguez Seoane”.

Fragmento do poema/brinde lido por Rodríguez Seoane no Banquete de Conxo (1856)

Fotografía de Luís Rodríguez Seoane en El Eco de Santiago, 18 de agosto de 1902

No seu despacho, 1898. Fotografía reproducida na revista Galicia Moderna

Luis Rodríguez Seoane debuxado por Urbano González para a revista coruñesa decenal La Pequeña Patria en 1891

Animou logo na súa Pontevedra natal, canda outros, a posta en marcha do Liceo-Artístico, con local na Praza de Teucro, participando en debates ao longo de 1859 sobre temas reveladores como o porvir de Galiza ou a influencia social da literatura dramática. Foron sonadas no seu momento as súas discrepancias co intelectual pontevedrés Indalecio Armesto arredor da cuestión do librecambismo e no “álbum poético” particular do célebre boticario e folclorista pontevedrés Perfecto Feijóo estampou versos de corte antimilitarista, dedicados a un soldado anónimo morto na guerra (probabelmente na toma de Tetuán, en 1860) e que reproduciría moitos anos despois (1912) o *Diario de Pontevedra*. Nos Xogos Florais da Coruña de 1861, que deron orixe ao chamado *Álbum de la Caridad* (primeira antoloxía literaria da Galiza do século XIX e claro anuncio do Rexurdimento), resultou distinguido grazas ao seu poema “A la Religión”, que houbo facer as delicias do seu irmán Agustín, quen chegaría a ser cóengo da catedral de Tui e morrería en 1885.

En 1864 estreou no Liceo-Teatro de Pontevedra a peza lírica *Los desposorios de Helenes*, con música de Ricardo Pérez, e participou en 1867 na propia cidade do Lérez na edición do volume *Corona fúnebre a la memoria del Sr. D. Antonio de Valenzuela Ozores*. Máis tarde exerceu tamén como directivo de entidades culturais emblemáticas da Compostela de finais da centuria, como a Sociedade Económica de Amigos del País, na que promoveu un “Museo Arqueolóxico Central de Galicia” que se inaugurou en 1884, e mais o Ateneo León XIII.

Para Manuel Murguía publicou no *Heraldo Gallego* ourensán, en 1876, o poema “Epístola”. Nesa mesma publicación, dirixida por Lamas Carvajal, publicou tamén os poemas “Tribulaciones” e “El libro del destino”, un artigo animando á convocatoria en Pontevedra, coincidindo coas Festas da Peregrina de 1880, dun certame literario e outro artigo titulado “La envidia de los provincianos”. Para outra emblemática revista do derradeiro terzo do século XIX, a *Galicia* que impulsou en Ferrol Benito Vicetto, achegou ao longo de 1875 os poemas “El carbón de mi chimenea” (que xa dera a coñecer previamente no *Diario de Santiago*) e mais “A la antigua Helenes”, un poema en octavas reais que xa lle valera ao seu autor un premio nos Xogos Florais de Pontevedra de 1861.

Nos Xogos Florais de Compostela de 1875 recibiu un accésit pola composición “A la traslación del Apóstol Santiago” e no xornal galaico-habaneiro *El Eco de Galicia*, dirixido por Waldo Álvarez Ínsua, publicou ao longo de 1879 o traballo “El puerto de Marín y el lazareto de Tambo” e o poema “Preludios”, mentres que na *Gaceta de Galicia* compostelá, nese mesmo ano, deu a coñecer os seus poemas “Gotas de agua” e “La Caridad” e, xa durante 1880, as tituladas “Consejos y bendiciones”, “Al sabio gallego Frey Benito Gerónimo Feijóo” e “A mis discípulos”.

As páxinas de *La Ilustración Gallega y Asturiana* acolleron en 1879 unha proposta de bases para a creación dunha Asociación de Escritores e Editores de Galicia que el confeccionou e en 1881 un poema seu titulado “A la batalla de Puente San Payo contra los franceses en 1809”. En 1882 prologou o volume *Colección de poesías gallegas*, preparado e editado en Pontevedra por Francisco Portela Pérez e no 1883 publicou na revista madrileña *Escenas Contemporáneas* o poema “La Exposición celebrada en Galicia”, en que se refire nos versos iniciais á nosa terra como “risueño edén, Galicia idolatrada”.

O seu poema “Al batallón de Literarios” apareceu publicado na revista *Galicia Diplomática* en 1884 e sobre o mesmo asunto escribiría en 1896, pola época en que foi nomeado Decano da Facultade de Medicina compostelá, un erudito ensaio titulado “Reseña histórica del Batallón de Literarios”. En 1889 aplaudiu publicamente a iniciativa de Rogelio Lois de proceder a protexer as ruínas e restos arqueolóxicos do convento de Santo Domingos en Pontevedra, suxerindo a idea de converter ese espazo nun centro museístico e enviou á revista ourensá *Álbum Literario*, dirixida por Luciano Cid Hermida, o seu poema “Espíritus y nieblas”.

En 1891, na revista *La pequeña patria*, escribiu favorablemente sobre o auxe da escola literaria “naturalista”, representada en Francia por Alphonse Daudet e Émile Zola e nas letras hispanas pola condesa de Pardo Bazán. En 1892 publicou na revista *Galicia*, que promovía na Coruña o erudito astorgano Andrés Martínez Salazar, o traballo “La residencia del Padre Isla en el Colegio de Jesuitas de Pontevedra” e no xornal ourensán *El Derecho* un artigo sobre o merecido monumento a Concepción Arenal. En 1894 prologou o volume *Galicia, León y Asturias*, de Ramón Álvarez de la Braña, editado na “Biblioteca Gallega” de Martínez Salazar, mentres que en 1897 o xornal galaico-arxentino *El Eco de Galicia* publicou nas súas planas o ensaio de Rodríguez Seoane “Paralelo entre Feijóo y Sarmiento”. Na pontevedresa *Galicia Moderna* deu a coñecer nese mesmo ano o soneto satírico “Costumbres populares”, no que retratou comportamentos electorais verificados, disque, no concello de Meaño:

Vi pactar con altiva independencia
A muchos electores de Meaño
— Jamás, diciendo, á un candidato extraño
Nuestros votos daremos en conciencia. —

Llamóles el Alcalde á su presencia,
Y fingiendo ignorar aquel amaño,
— No quiero, dice, que os llaméis á engaño;
Podéis libres votar sin resistencia. —

Votaron en verdad; mas diligentes,
A la taberna al punto concurrían,
Y allí del candidato y sus agentes

Dos pesetas por voto recibían:
¡Cuanto al proclamarse independientes
Por el vino y su espíritu se guían!

Finalmente, compuxo tamén un poema titulado “Os pelouros” e dedicou composicións na nosa lingua a Rosalía de Castro e ao músico Xoán Montes, neste último caso publicándoa na *Revista Gallega* de Galo Salinas. De 1900 data o seu único libro poético édito en vida, titulado *Mis ideales*, que inauguraba en Compostela unha “Biblioteca de Autores Gallegos” promovida, entre outros, polo seu propio xenro, José María Santaló Rodríguez (1877-1947) e na que se anunciaron outros volumes de Urbano González Varela (o libro de contos *Entre luces*) e de Xoán Barcia Caballero. Ao aparecer o volume *Mis ideales*, Francisco Portela Pérez comentouno así na citada *Revista Gallega*:

[...] Compoñen o tomo «Mis ideales» dezanove poesías, á cal mellor, delicadas, sencillas, tenras, naturais, sentidas... que son fiel y-espontáneo refrexo d’a bondá de caráute d’o autor, retrato acabado d’o seu eterno cariño por esta bendita térra, e dan idea esauta, aqueles ringuilóns, d’os gratos afeutos que aniñan n-o seu corazón de neno, sin malicias, rencores nin vinganzas.

Sentimos moi grata compracencia ó ver este novo traballo literario d’o ilustre decano de Medicina d’a escarecida universidá gallega, pois eso demostra que non colgou — como coidáramos — a sua preciada lira, aquela lira que tan ben soupo cantar ó «Mariñeiro d’a Lanzada» e outras, n-a doce fala, e que sempre que se ll’antoxa o tañela, vibra ispirada, sentida, armoniosa...

Fecharemos o noso artigo reproducindo, como non podía ser menos, o emblemático poema do escritor pontevedrés:

MARIÑEIRO DA LANZADA

Cando me poño á mirar
para ti, mar da Lanzada,
vexo que levas gardada
da miña vida pasada
unha historia de pesar.
Vícheme ti, ben rapaz,
por estas prayas brincando,
e n-eses días de paz,
ser da miña mai solaz
seu agarimo buscando.
Máis tarde, xa mozo novo,
xunto á meu pai traballei;
mais a dura lei do pobo
arringoume com'un lobo
para o servico do rey.
Volvín dempois, pobre e cheo
de coitas e desenganos;
meu pai xa se fora ô Ceo
e eu collín o seu emprego,
e pasaron moitos anos.
Soilo ti, mar da Lanzada,
tés dende aquela pra min
no fondo amargo gardada
a chave da ucha pechada
do duro pan que comín.
Envolto en brétemas frías
vinte berrar con furor;
vin a maldá que encobrías,
que sempre andas ás porfías
c'o bote do pescador.
Vin a ola que s'escarrancha
contr'o barco, feita escuma,
cando tragar quer'a lancha
e nin da bóveda ancha
siquera un luceiro aluma.
Foi meu bote á embarrancar
desfixose n-un penedo,
caeron meus fillos ô mar
eu detrás... e inda de medo
parés que os oyo chorar.
.....
¡Noite fera! Eu os chamaba
berrando á todo berrar,
e a miña voz s'anegaba
no vento que me arredaba
d'os qu'eu quería salvar.

Ilustración de Juan G. Lara presente no libro Pontevedra. Recuerdos, monumentos, música y costumbres (1900), de J. López Otero

Praia da Lanzada. 1952

A luz do día primeira
topoume no chan tendido
da desleirada areeira,
e baixo o mar escondido
todo o sol da vida enteira.
Mortos meus fillos, sin modo
de vivir, xa n-este mundo
para min abonda todo,
xa son penedo que rodo
sin parar hastr'o profundo.
Xa, xunt'ô meu lar non miro
á ninguén por quen chamar,
ti serál-o meu retiro,
mar por quen triste sospiro,
mar da Lanzada... ¡meu mar!
Com'as bágoas que chorei
salgadas son tuas olas,
se maldiciós che botei
ningunha noite deixei
xunto de ti vir á solas;
Ningunha noite que bramas
deixei eu de acompañarte
e cand'as olas entramas
ben t'oyo como me chamas
pra que de ti non m'aparte.
E cando fungand'os ventos
t'azoutan, mar da Lanzada,
penso que antr'os seus acentos
inda oyo aqueles lamentos
d'aquela noite lembrada.
Se cal fuches cobizoso
das miñas prendas un día
quixeras darme bondoso
no teu fondo rocolloso
unha sepultura fría,
xunt'estas olas ferventes
que arrolan o santuario,
quizais topara os qu'ausentes
dend'as cobas transparentes
chaman por un solitario.
Chámanme porque na vida
todo m'arringou o mar
e se a deuda está comprida,
dame ¡ouh mar! fosa esquencida
e leito en que asosegar.